

Fylkesmannen i
Telemark

Tilsyn med rusomsorgen

Seniorrådgiver Steffen Torsnes
Fylkesmannen i Telemark

Kurs 8. – 9. desember 2016
«Riktig bruk av tvang i rusfeltet»

Oversikt over det statlige tilsyn med helse- og omsorgstjenesten

Aktuelle lovbestemmelser:

- **Helsetilsynsloven av 1984**
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1984-03-30-15?q=helsetilsynslov>
- **Helse- og omsorgstjenesteloven § 12-3**
[https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30?q=helse og omsorg*#KAPITTEL_12](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30?q=helse%20og%20omsorg*#KAPITTEL_12)
- **Spesialisthelsetjenesteloven**
- **Pasient- og brukerrettighetsloven § 7-4**
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63/KAPITTEL_8

Gjenstand for tilsyn

Tilsynsobjektene kan være:

- Helseforetak
- Private avtalespesialister og annen privat spesialisthelsetjeneste
- Kommunal helse- og omsorgstjeneste
- Private virksomheter som tilbyr helse- og omsorgstjenester med eller uten avtale med kommune
- Alt autorisert helsepersonell og annet personell som arbeider i helse- og omsorgstjenesten.

Tilsynsaktivitetene

To hovedformer for tilsyn:

1. Stedlig tilsyn

(systemrevisjon, uanmeldt tilsyn, egenmeldingstilsyn)

2. Hendelsesbasert tilsyn («tilsynssaker»)

(klager på uforsvarlig behandling, brudd på taushetsplikt, uakseptabel oppførsel, mangelfull varetakelse av pårørende, etc.)

Systemrevisjoner

- Den vanligste form for stedlig tilsyn.
- Foretas av Fylkesmannen som utnevner et tilsynsteam på to eller flere personer
- Skjer i henhold til metodikk fastsatt av Statens helsetilsyn med detaljerte prosedyrer for planlegging, varsling, tilsynsbesøk og rapportering
- Kan resultere i avvik og/eller merknader
- Fastsatte retningslinjer for oppfølging og avslutning av tilsyn ved lovbrudd (avvik)

Systemrevisjoner, forts.

Begrepet '**internkontroll**' står svært sentralt i forbindelse med tilsyn og systemrevisjoner.

Helsetilsynsloven § 3: *Plikt til å opprette internkontrollsystem og tilsyn med at det føres internkontroll*

Enhver som yter helse- og omsorgstjenester skal etablere et internkontrollsystem for virksomheten og sørge for at virksomhet og tjenester planlegges, utføres og vedlikeholdes i samsvar med krav fastsatt i eller i medhold av lover og forskrifter.

Fylkesmannen skal påse at alle som yter helse- og omsorgstjenester har etablert internkontrollsystem og fører kontroll med sin egen virksomhet på en slik måte at det kan forebygge svikt i tjenestene.

Internkontrollforskr. § 3: I denne forskriften betyr internkontroll systematiske tiltak som skal sikre at virksomhetens aktiviteter planlegges, organiseres, utføres og vedlikeholdes i samsvar med krav fastsatt i eller i medhold av sosial- og helselovgivningen.

Innholdet i internkontrollen (internkontr. forskr. § 4)

Internkontroll innebærer at den/de ansvarlige for virksomheten skal:

- a) beskrive virksomhetens hovedoppgaver og mål, herunder mål for forbedringsarbeidet samt hvordan virksomheten er organisert. Det skal klart fremgå hvordan ansvar, oppgaver og myndighet er fordelt,
- b) sikre tilgang til aktuelle lover og forskrifter som gjelder for virksomheten,
- c) sørge for at arbeidstakerne har tilstrekkelig kunnskap og ferdigheter innenfor det aktuelle fagfeltet samt om virksomhetens internkontroll,
- d) sørge for at arbeidstakerne medvirker slik at samlet kunnskap og erfaring utnyttes,
- e) gjøre bruk av erfaringer fra pasienter/tjenestemottakere og pårørende til forbedring av virksomheten,
- f) skaffe oversikt over områder i virksomheten hvor det er fare for svikt eller mangel på oppfyllelse av myndighetskrav,
- g) utvikle, iverksette, kontrollere, evaluere og forbedre nødvendige prosedyrer, instruksjer, rutiner eller andre tiltak for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelse av sosial- og helselovgivningen,
- h) foreta systematisk overvåking og gjennomgang av internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt og bidrar til kontinuerlig forbedring i virksomheten.

Ny forskrift om internkontroll fra 01.01.2017

Forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-10-28-1250>

- Erstatter internkontrollforskriften
- Har mer detaljerte bestemmelser om plikten til å planlegge, gjennomføre og evaluere virksomhetens aktiviteter.

Det er grunn til å anta at denne forskriften vil stå sentralt ved fremtidige systemrevisjoner.

Tilsynssaker

- Utgangspunktet for en tilsynssak kan f.eks. være:
 - ❖ en klage fra pasient eller pårørende
 - ❖ et avisoppslag eller annen informasjon i media
 - ❖ bekymringsmeldinger fra helsepersonell
 - ❖ anonyme tips
- Avgrenses mot rettighetsklager
- Skriftlig saksbehandling
- Avsluttes med én av fire mulige konklusjoner:
 1. Ingen bemerkning
 2. råd/veiledning gitt
 3. pliktbrudd påvist
 4. oversendelse til Statens helsetilsyn for vurdering av administrativ reaksjon

Tilsynssaker etter helse- og omsorgstjenesteloven kap. 10 avsluttet i perioden 01.01.2012 – 07.12.2016

Vurdert bestemmelse:

Hol. § 10-1 Vurdere bruk av tvang etter melding fra pårørende

Fylkesmannen i	Utfall			Sum
	Ingen bemer- ning	Råd/ veiled- ning gitt	Påpekt plikt- brudd	
Østfold			1	1
Oslo og Akershus				0
Hedmark				0
Oppland			1	1
Buskerud				0
Vestfold				0
Telemark				0
Vest-Agder (t.o.m. 2015)			1	1
Aust- og Vest-Agder	1	1		2
Rogaland				0
Hordaland	1			1
Sogn og Fjordane				0
Møre og Romsdal				0
Sør-Trøndelag				0
Nord-Trøndelag				0
Nordland				0
Troms				0
Finnmark				0
Landet	2	1	3	6
Landet, %-fordelt	33%	17%	50%	100%

Forholdet til andre kontrollorganer

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker:

Behandler vedtak om tilbakehold i institusjon uten eget samtykke.

Slike vedtak er i praksis unntatt fra Fylkesmannens tilsynskompetanse.

Fylkesmannen er klageinstans for avgjørelser om kortvarig fastholding og andre vedtak etter Forskrift om rettigheter og tvang i rusinstitusjon. Tilsynsaktiviteter på disse felter vil være aktuelle.

Kontrollkommisjonen for det psykiske helsevern:

Behandler vedtak om tvungen observasjon og om tvungent psykisk helsevern. Tilsynsaktiviteter i psykiatrisk spesialisthelsetjeneste på øvrige felter vil være aktuelle.

Eksempel på systemrevisjon med tema innenfor rusomsorgen

Gjenstand for tilsyn: Kommunale tjenester til personer med ROP-lidelser (dvs. samtidig rus- og psykisk lidelse).

Tema: Hvordan kommunen identifiserer, kartlegger og følger opp personer med ROP-lidelser.

Formål: Undersøke hvordan virksomheten ivaretar lovbestemte oppgaver, og hvordan virksomheten kontrollerer at kravene følges.

Gjennomføring: Gransking av dokumenter, intervju med ledere, ansatte og brukere, evt. andre undersøkelser.

Aktuell faglig retningslinje: IS-1948

Eksempel på systemrevisjon, forts.

Avvik: Kommunen sikrer ikke forsvarlig identifisering, kartlegging og oppfølging av personer med rus og psykiske lidelser

Eksempler på observasjoner:

- Kommunen har ikke formulert ansvar for å identifisere rus- og psykiske lidelser hos personer som mottar tjenester
- Kartlegging skjer ikke systematisk, men er avhengig av den enkelte medarbeiders kompetanse og initiativ
- Det er mangel på vurdering av behov for kompetanse
- Det gjøres ikke systematiske undersøkelser av områder med risiko for svikt i tjenestene.

(Tilsynsrapporter vises på

<https://www.helsetilsynet.no/no/Tilsyn/Tilsynsrapporter/>)

Planlagte landsomfattende tilsyn, kommunale tjenester

- Statens helsetilsyn er i ferd med å planlegge landsomfattende tilsyn med kommunale tjenester til personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse i tidsrommet 2017 og 2018.
- LOT innebærer at det i samtlige fylker vil bli foretatt tilsyn etter et felles opplegg.
- Tilsynet antas å ville gå ut på å undersøke om helse- og omsorgstjenesten og sosiale tjenester i NAV yter helhetlige og koordinerte tjenester til personer med ROP-lidelser.
- Undersøkelsene vil bl.a. kunne omfatte:
 - ❖ Samarbeidet mellom ulike tjenesteytere
 - ❖ Brukermedvirkning
 - ❖ Kartlegging av brukernes samlede behov for tjenester
 - ❖ Samarbeid med fastlege og spesialisthelsetjeneste
 - ❖ Bistand med bolig og praktisk mestring

Planlagte landsomfattende tilsyn, spesialisthelsetjenesten

- Det er likeledes under planlegging LOT for perioden 2017-2018 med spesialisthelsetjenester til pasienter med psykisk lidelse og mulig samtidig ruslidelse. Veileder er under utarbeidelse.
- Tema for tilsynet vil kunne være om helseforetaket yter en samordnet og helhetlig tilnærming til psykiske lidelser og ruslidelser og der pasientene får mulighet til å medvirke.
- Revisjonskriteriene vil være knyttet til hele pasientforløpet fra utredning og diagnostisering til behandlingen avsluttes.
- Aktuelt lovkrav: Forsvarlighetskravet i spesialist.h.tj.l § 2-2.

Fylkesmannen i
Telemark

Takk for oppmerksomheten

